

LEAF 41

[illegible]

Դուրս գալով քաղաքային հանրու
ծարձը, խորագրով հան վրայ է ։
Իրազրույց վերաբերելով նամակ
կամ որ է կղջ դրուվելն խմբագիր
— ծանուցելով արհեստագործ, զարա
նիկ Սանարքըրար ճառակն ի վե
198 ։ Կրթության, Մասիսի գրասեն
նակը ։

Ճանաչող, ծանրը չվճարուած նա
մակ չնդառնուիր ։

ՀԱՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Պէշկինի դաշնադրութեան պայ-
մաններէն ոմանց Կործադրութեան
առթիւ ծագած դժուարութեանց
խաղաղաբար լուծման յոյսերն երկու
օրէ՛ն ՚ի վեր զօրանայ կ'սկսին :

Մէծօրինայ Տիբլում/թիբ քաղաքին խօսքին նայելով, այժմ Սրեւելից մէջ նոր կնճիռներ յարուցանող իրողութիւ մը չկայ, ընդհակառակն՝ առ կախ մնացած այլ և այլ խնդրոց լուծման հասնելու համար բանակցութիւններ մեծ փութով կը շարունակին տէրութեանց միջև։ Միայն թէ դիւանագիտութեան գործն, որ սովորաբար ծանրը յառաջ կերթայ, ներկայացեալ խնդրոց շատութեան պատճառաւ առաւել կը յապաղի։ Անգղիական դիւանագիտութիւնն ամեն վիճելի կէտերուն վրայ միանգամայն բանակցութեան մտած է, և յամառ փութելով նախութեամբ իւր այլ և այլ յանձնառութիւնները կատարելու կաշխատի ։

Յիշեալ լրագիրը սուտ կը հանէ նաև այն լուրը թէ Անդղիա յարձակողական ու պաշտպանողական դաշնակցութիւն մ'առաջարկէր է Գաղղիոյ և Աւստրիոյ : Ստյոքն այս է որ, կըսէ, Անդղիա Արեւելեան Բումբէիին նկատմամբ բանակցութեան մտած է Գաղղիոյ և Աւստրիոյ հետ, որպէս զի այս երկու տէրութեանց պատւիրակներն Անդղիոյ պատուիրակ Սըր Ա. Տրըմմենտ-լօօֆի շանիցն աշակցելով յիշեալ նահանգին վերականգնութիւնն և ընդհանուր կտրալարչի մ'անուանումն փութացնեն :

Այս առթիւ Անգղիա խոստացեր է Աւստրիոյ , որ Պոսնիոյ և Հէրաէքի գրաւման վերաբերեալ Աւստրո-թուրքական դաշնադրութիւնն ստորագրել տալու համար իւր բոլոր աղղեցութիւնն 'ի գործ դնէ Բ. Դրան քով Մէհմեդիալ Տիբլումաթիքի այս տեղեկութեանց հաստատութիւն կուտան Եւրոպայէն եկած վերջին հեռագրական յուրերը :

Փարիզէն եկած հեռագիր մը կը
ծանուցանէ թէ Ռուսիոյ կայսրը Պէր-
լինի դաշնագրութեան ամեն պայ-
մանները գործադրելու մտադիր է ։
Դնտրայէն եկած հեռագիր մ'ալ կը
սէ թէ Ռուսիա տրամադիր է վերջ-
նական դաշնագրութեան մը տեղ՝
Սուլթանին կողմէ, յայտարարութեամբ
մի գոհ լինիլ, այլինքն թէ Սուլթա-
նը վաւերական ծանչէ Սյսլէֆանո-
ւոյ դաշնագրութեան այն տրամադ-
րութիւններն՝ որք Պէրլինի դաշնագ-
րութեամբ փոփոխեալ չեն ։

Վերջապէս փլիպէէն եկած հե-
ռագիր մ'այ կը ծանուցանէ թէ մի-

Կազմակերպվել է Կամ Դր Նոյն է՝ Եւրոպա
կան յանձնախումբն Արեւելեան Բու
մէլիի վերջնական կազմաւորութեան
հիմնադրին խմբագրութիւնն անալ
գեւ կը շարունակէ ։ Յանձնախմբին
անդամներն երկրին վարչական կա
նոնադրութեան այլ և այլ գլուխները
մէջերինն բաժնետէլ իւրաքանչիւրին
հիմ Ըլլալիք ծրագրեր պատրաստե
լու խօսք տուեր են ։ Սըր Տըմմոնա
Ուօլթի Արեւելեան Բումէլիի արտօնու
թեանց և հասարակայնի իրաւանց վե
րաբերեալ գլուխները վրան առած
ներելով՝ ծրագիր մը ներկայեր էր, ու
րոյ վրայ վիճաբանութիւն պիտի լի
նէր յանձնախմբին յառաջիկայ նստին
մէջ ։

Ռուս կառավարիչն Էրեդպական
յանձնախմբին և անոր երևույթական
մասնախմբին հետ լողթակցելէ ետեւ,
սնտուկն և պաշտօնական թուղթերը
Պ. Շմիտի, յանձնելու համար պէտք
եղած հրամանները տուեր է: Ասոր վը-
րայ յանձնախումբն ազգարարեր է
ներկայ երմտական վարչութեան բո-
լոր գլուխներուն, որ Պ. Շմիտն Արեւ-
ելեանքն բուսմէլի երումտից վերատե-
սուէ՝ ճանչեն:

Վերջապէս երկրին Ռուս կառա-
վարէլը խոստացեր է, որ Պ. Շմիտի և
Երմոսկան մասնակամբին պաշտօնի ըս-
կըսած ըլլալը բոլոր քաղաքային և
գետական վարչութեանց՝ ինչպէս նա-
և առւրք առւող ժողովրդոց ծանու-
ցանէ պաշտօնապէս ։

Երկրին այլ և այլ աղէկ ժողո-
վուրդներէն ամեն օր պատուիրակու-
թիւնը, կէներկայանան յանձնախորմ-
բին անդամներ, և ամենէն ալ մար-
դասիրաբար ընդունելութիւն կըզըտ-
ենեն անխտիր ։

Նայն հեռագիրը բայարձակապէս սուտ կը հանէ այն լուրը թէ յանձնախմբին Գաղղիացի անդամները չեն ընդուներ Պուլլարաց պատուիրակութիւնը . ընդհակառակն՝ Պ. Ռիւկ՝ ջերմաբար հաւաստելէ պատուիրակութեան թէ Պուլլարաց վիճակը բարոյեցելու համար իւր ձեռքէն եկած բոլոր ջանքն ՚ի գործ պիտի դնէ:

Բայց Պուլղարներն Արևելեան Բու-
մէլիի և Մակեդոնիոյ զատ նահանգ-
ներ ըլլալ չեն ուզեր և չեն ընգո-
ւիր ընաւ, այլ ինչպէս նախընթաց
թիւերով ալ ըսած ենք, այդ երկու
նահանգաց ալ Պուլղարիոյ իշխանու-
թեան հետ միանալը կը պահանջեն,
պահանջը մը, զոր յատուկ յիշատա-
կացողով մ'երկարալիս տեսութեանց
դեպքայններուն հաղորդած, և զի-
նուք ալ պաշտպանելու պատրաստ-
ւած են :

Կը մնայ տեսնել թէ Եւրոպական
տէրութիւնք ականջ պիտի կախե՞ն
Պաղարայք բողոքին, այսինքն պիտի
կրնա՞ն Սրհեւեան Բումէլիի գաւա-

ռը Պուլղարիդի հետ միացնելու հա-
ւանութիւն տալ՝ աւանդ Պէրլլինի
դաշնադրութեան դրժեղութիւն, և ա-
ւանդ ծանր դժուարութիւններ հա-
նելու, որոց բարեբաղդաբար լու-
ծումը կաւետեն մեզ Եւրոպական հե-
ռագիրը :

Ահաւասիկ Պուլլարաց յիշատակագրին պատճէնր .

“Վսեմափայլ տէր .

“ Արեւելեան Բումբէյ կոչուած դաւառը բնակեալ տարաբազմ Պոլսիցաբ, որք հիւսիսային Պոլսիցաբիա և Մակեդոնիա բնակեալ իրենց հայրենակիցներէն այնպէս անճահաբար և հակաբնաբար դատուեցան Պէրլինի վեհաժողովին որոշմամբ, իրենց անկապտուիկ իրաւամբք ղինեալ կը դիմեն մեծ տէրութեանց երեսփոխաններուն, և իրենց համար պատրաստեալ աններելի վիճակին ծանր անպատեհութիւնները, թերութիւններն ու դժուարութիւններն անոնց ուշադրութեանը կը ներկայեն, հաստատապէս յուսալով որ լուսաւորեալ Եւրոպա, մարդկութեան ու քաղաքակրթութեան շահերէն ներշնչուելով, լուրջ նկատողութեան կառնուածք գտնագտնասաց արդար պատճառներն, և մեր ազգային կենաց ինչպէս նաև Արեւելից նպագալուծեան տեսականութեանն սպաւնացող չարեաց առաջին առնչու յարմար դերեր կրնձեռէ մեզ ։

“Մինչդեռ Պուլլար ժողովուրդը կ'սպասէր այնչափ մեծամեծ զոհողութեամբ, ձեռք բերած անհասարական և աղբային իրաւանց և աղտոտութեան վերջապէս վաւերացումն ու երաշխաւորումը տեսնել, Եւրոպական Սթրասպուրգոյն որոշմունքն եկան ներտեքու պէս բովանդակ աղբին ուրիշը խոցոտելուն : Հինդ տարիէ 'ի վերամէն դժբաղդութեանց, ամեն տառապանաց մէջ միացած, և հաւասար ճշամբք ազատած, Պուլլարը սարսափեցան խելով այն դատախիւիքն որ իրենց մասնատումը կը վճռէ, գլխաւորապէս ֆնաստկար մեզ հարաւային Պուլլարացոյ, որ՝ զմեզ յանկարծ աղբային մարմնէն անջատած կը տեսնենք՝ Թուրք պահապան զօրաց երկաթէ շրջանակին մէջ կաշտանդուելու համար, անադորուն վիճակ մը, զոր մեր գերութեան ամենադառն ժամանակներն իսկ չենք կրած :

“ Թուրքը զօրքերը , Պոսլաթիոյ
ըրտին մէջ անկուած այդ խրտուիւ-
ներն անապառ աղբիւր մը չպիտի⁶
լինին խռովութեանց և զկէճերու ,
որն արեւինեռուչա կռիւններու կրնան
լսնդիւ :

“Ույսպէս կտրատեալ, իրենց պատ-
մական, տնտեսական և մինչև իսկ
նշտանեկան կապերը քակտեալ, ներ-

սենն տկար և անզոր վիճակի մէջ գըրըւած, արտաքին թշնամեաց ներդուր՝ ծուծեան մատնեալ, կառավարական տարրերը ձեւերու ենթարկեալ, Պոլսը՝ երբեակ վարչութիւն պահելու ծանր բեռին տակ գրուելէ զատ, իրենց համասեռութիւնն ալ ծանրապէս վտանգեալ պիտի տեսնեն իրենց մէջ մտնելիք այլ և այլ սովորութեամբք, այլ և այլ բարութք, այլ և այլ սուսնութեամբք և բնասորութեամբք: Իրաց այսպիսի վիճակ մը՝ ոչ միայն ազգային զարգացման և խտրող յառաջդիմութեան բոլորսջ մը չպարունակեր, այլ և բոլորովին կը հակառակէր այն նպատակին, զոր Ասրեւելքը խաղաղելու համար Եւրոպա առաջագործ էր:

«Արդարեւ, այս դարուս մէջ, ուր ժողովրդոց ամեն ճգունքն հաստատարեցայ ձուլման և ազգային միութեան կը ձկտն, այսպիսի ժամանակ մը, ուր Եւրոպա՝ անցելոյն մէջ ազգութեանց ոմանց նկատմամբ դժուածուս սխալները կը խոտտուփանի երբամանի կուզէ, ընդունելի՞ւ որ Պուլլարը, որոց վերջիւնն ամենեկն անխուր հարստաճարութիւնը չ, յաջողեցաւ քակտել, յանձն առնուն այդ մասնատումն, առ որ կը դատապարտին նոյն իսկ այն պահուն՝ յորում իրենց վեճակին բարւոքումը կը խորհուէր։ Կրնա՞ն դառնալ այնչափ անհետատես մարդիկ՝ որ չկրնան նըշանել թէ այդ անշուքով անդամոց մէջ մնացած բոլոր կենսական զորութիւնը կտրատեալ մարմնոց հետ միանալու պիտի ձկտի։

« Հարաւային Պուրդաք, որոց աղ-
դային զգացումն առաւել զարդա-
ցած է, կրնա՞ն հանդարտ կենալ այս-
պէլիս անիրաւ և վտանգալից վիճակի
մ"առջև: Մեր կասկածները չե՞ն ար-
դարանար նոյն իսկ Արեւելեան Բու-
մէյի նորահնար անուամբ, որ խիստ
անճահաբար կը արուի մեր երկրին:
Եւ արդարեւ, մինչդեռ ուրիշ ամեն
ազգութիւնք, թուրք, Յոյն, Հայ և
Խորդէլացի միանալով ժողովրդեան
ութեկորդ մասը կը կազմեն, մեք,
Պուրդաքս, որեւի՞նչ ութեկորդը կը
կազմենք, որ երկրին հոգեբուն դրե-
թէ միակ տէրն ենք, որ երկրին բո-
ւոր արտադրիչ զօրութիւնները մեր
ձեռաց մէջ ունինք, կրնա՞ք երբէք
հասկնալ որ այդ պիտակ անունն՝ օ-
տար և թշնամի տարերոց արուես-
տակեալ առաւելալիշուութեան ներ-
քեւ մեր աղքային կեանքը խեղդեղ-
ջատ ուրիշ նպատակ ունենայ: Բեղմ-
նաւոր երեւկայութիւն ունեցող հիւ-
պատոսաց և թղթակցաց ոմանց զըր-
պարտական տեղեկադրութիւններուն
հակառակ, մեք բնաւ չենք ուղեր
անտաւ ընել մեր ամեն քաղաքակցաց
իրաւունքներն՝ առանց կրօնի և աղ-
տի խառնութեան. բայտ սին լանդ

ամենայն դժուարութեամբ չպիտի որոնար մեծամասնութեան իրաւունքներն ալ ճանչուի, իրաւունքներ, որք մեր պարտաւորութեան համարն են: Եւ եթէ այս սկզբունքը ճշգրիտ չյարգուի, — Պաշտօնացիք տնի համար—խոստացեալ վարչական ինքնորոշութեան մէջ որ և է երաշխաւորութիւն մը չենք կրնար գտնել, այլ միայն երկու քաղցրահունչակ' բայց խաբարսիկ բառեր:

Միացեալ յաջորդ Բաժնի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ՎԵՏ. Սուրբ Թանկագին սուր մը պարգևեց խոզանի ապստամբութիւնը խաղաղեցնող Վսեմ իզգէթ փաշային:

Ինչպէս որ նախընթաց թուով ծանուցած էինք, Յունաց նորընտիր Ս. Պատրիարքն երէկ հասեալիս երկրորդի պալատն երթալով ՎԵՏ. Սուրբ Թանին ներկայանալու պատիւ ունեցաւ: Անոր նոյն հանգիսիս Բ. Դուռն երթալով առաջին պաշտօնական այցելութիւնը տուաւ Մեծ-Եպարքոսին, և հանգիսիս Յենէրի Պատրիարքարանքը գնաց:

ՎԵՏ. Սուրբ Թանն Յունաց նորընտիր Պատրիարքին առաջին կարգի Մեծիորէ պատուանշան շնորհեց երէկ իւր ներկայութեանը:

Երեքշաբթի օրը Մեծ-Եպարքոսը Բերայի Ռուսական դեսպանատունը երթալով տեսակցեցաւ Լուսանոֆ իշխանին հետ:

Անգղիական թերթ մը լուր կուտայ թէ մայրաքաղաքին անգղիական դեսպան Պ. Լէյարտ' Հռոմի դեսպան պիտի անուանի, և անոր տեղի Պոլսոյ դեսպան պիտի ըլլայ Լորտ Տիւֆերին:

Մայրաքաղաքին դեսպանատունը երէկ մին լուր եկեր է թէ Մոսկեդոնի մէջ ճումա քաղաքին մօտերը Պաշտօնացի ապստամբաց և Օսմանեան զօրաց միջև եղած վերջին կրակներէն միոյն մէջ 130 Օսմանեան զօրականք գերի բռնուելով՝ Ռուսաց զինուորական իշխանութիւններուն պահպանութեան յանձնուեր են: Ասկէ կրնայ հասկցուիլ թէ Պաշտօնացի ապստամբները Մոսկեդոնի մէջ Ռուսաց յառաջապահներն ըլլալու գիրքն ունին:

Երէկուան վաղըթ լրագիրն երեքշաբթի օրը Բ. Դուռն եկած հեռագրէ մ'առնելով կը ծանուցանէ թէ Ռուսական հեծակուս մ'առնէ չենքի—Մարթին հրացաններով զինուոր Պաշտօնացի կերակի օրը Տէմօթիքայի շրջակայ գիւղերէն մին գընացեր հարցուցեր են թէ գիւղին մէջ Պաշտօնացիներ կային: Տեղւոյն Օսմանեան պաշտօնատարները պատասխաններ են թէ երկիրն Օսմանեան կանոնաւոր զօրքերէ դուրս եալ է:

Այս պատասխանին վրայ Ռուսական հեծակուսներ հրամայող սպային յանդիմաներ է Պաշտօնացիները զինքը խաբէրուած համար, որովհետեւ գիւղին մէջ կանոնաւոր զօրք կար և ոչ Պաշտօնացի: Այս յանդիմանութեան նշան ետև Ռուս հեծակուսներն ու Պաշտօնացիները մեկնել են:

Պէրլինի դաշնադրութեան համաձայն Եւրոպական թուրքիոյ Օս-

մանեան գաւառաց մէջ կատարուելիք բարենորոգման ծրագիր մը չի ներու համար կայսերական հրամանաւ յատուկ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ հասարակային շինութեանց նախարար Այն ճասնդր Դարաթոտորի փաշայի նախագահութեամբ:

Յիշեալ յանձնախումբին անդամներն են՝ Նաշիւ փաշա, Լաիւ Էֆէնտի, Մահմուտ պէյ, իզգէթ փաշա, Կոստանդ փաշա, Վասա Էֆէնտի և Բորթուքլեան Միքայէլ Էֆէնտի:

Կըսուի թէ Արարիոյ Նէճու գաւառին մէջ ապստամբութիւն ծագեր է, Ապստամբ—Իպիւի—Յէյսալ անուն անձի մ'առաջնորդութեամբ, որ երկրին տարաց ցեղապետն է: Կայսերական իշխանութիւնք գաւառին գլխաւոր քաղաքէն և ուրիշ կարևոր տեղերէն մեկնելու հարկադրուել են:

Պաշտօնացի Էկզարքն երկուշաբթի իրիկուն Կ. Պոլսի հասաւ և հետեւեալ օրն իւր պաշտօնական այցելութիւնները տուաւ:

Կըսուի թէ Բարձր Միտհաթ փաշան որ Սուրիոյ կուսակալ անուանեցաւ, իւր պաշտօնատեղին երթալէ առաջ Կ. Պոլսի պիտի գայ և քանի մ'օր կենայ: Հետեւեալ շաբաթ օրը Կ. Պոլսի կ'ապստուի: Կայսերական կառավարութիւնն յատուկ շուքենաւ մը դրել է անոր արամադութեան ներքեւ:

Թղթագրամոց բարձման յանձնաժողովը կը ծանուցանէ թէ մինչև հոկտեմբերի վերջը 62,500 իրաւ ըստացած է մաքսատուէն և 13,820,076 դրշի ալ թղթագրամայի և այլ տեղերէ, որոց մէջ է նաև ՎԵՏ. Սուրբ Թանին նուիրած 50000 հատ հարկընդ թղթագրամը:

Կ. Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ թղթագրամին նորէն անկմանը պատճառաւ հացին գինը 10 փարա աւելցաւ:

Օսմ. Քօնս.	40 15/16	Լոնտոն 11 նոյ.
Փոլս.	4865 44 1/4	
»	1869 44 1/8	
»	1871 51 5/8	
»	1872 20 1/2	
»	1873 44 7/8	
» Երկրորդ.	72 1/2	
Անգլ. Քօնս.	95 9/16	

Փարիզ 11 նոյ. Օսմ. Քօնս. 11,10

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ	
ԷՍԶԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻՔ	
1 նոյ. չորեքշաբթի իրիկուն	42, 7
2 նոյ. հինգշաբթի առաւօտ	
բացուեցաւ	42,26
կէս օրին	42,26
Բուսնի երկրորդի	Փր. 45 50
Թղթագրամ	Փր. 338

ԸՆԹԱՅՔ ԱՐԺԵԹՂՈՅ Կ. Պոլսի 1 Նոյեմբեր

Ստիւթի Դէմէրի Բաժ. Անգլ. Փր.	4,35
» Գիւրանակութեան	3,
Կ. Պոլսոյ Պաշտօնային	6,40
Քրէտի Դէմէրի	4,35
Քրէտի Օսթրո—Թուրք	—
Փոլս. 1863	Փր. 64
» 1865	» 68
» 1869	» 64
» 1872	» 20 1/2
» 1873	» 57
Թրամուայ	Օսմ. Փր. 4 50

ԸՆԹԱՅՔ ԴԻՄՍՈՅ 1 Նոյեմբեր

Անգլ. Փր.	109 47
-----------	--------

Նաթոյն տիկ	87 15
Խմէնիս Ռուս	89 14
Գըրմի	51 10
Հինգ ֆրանք	—
Հինգ նոյ	149 10
Պրինս	178 20

ԱՅԳԱՅԻՆ

Գոհութեամբ կը լսենք թէ Պատրիարքական խորհրդական Գեր. Խոբէն Բարաթան Ս. Պատրիարք հօր ըստարկման վրայ՝ իւր հրամարական ետ առեր է:

Սոյ կաթողիկոսէն Պատրիարքարան հասած գրեր կը ծանուցանեն թէ կառավարութիւնն հաստատեալ տուրքերը Չէյթուէնի Հայ ժողովըրդէն կը պահանջէ, և Պատրիարքարանի գրած թագրիւններն անկարողներէ պահանջուած տուրքը կարողներու վրայ բռնցնել տալու միայն ազգայնութիւն ունեցողներն, առանց պահանջուած գումարէն զըրօ մ'իսկ զեղչելու, որոյ համար ժողովուրդը սաստկապէս կը տառապի եղեր:

Գեր. Տ. Յ. Մկրտան յառաջիկայ շաբաթ օրը Կ. Պոլսի կ'ապստուի:

ԹԻ. ԻՆՉ ԵԱՀԵՑԱՆՔ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՃԱԺՈՂՈՎԷՆ

Հայ պատուիրակութեան թարգման և քարտուղար Պ. Մինաս Չերապի այս տիպարով տետրակին դէմ գնահատան դիտողութիւններ հրատարակեցին Քուրիէ Տ'Օրիան, Մամուլ և Լրագիր: Այս թերթերուն հետեւած քաղաքականութիւնը ծանօթ ըլլալով հասարակութեան, զարմանալի չթուեցաւ իրենց յարձակումները: Սակայն շատ ցաւ ազգեց ինձ և բազմաց՝ Լրագրի շաբաթ աւուր յօդուածը, որ ատեղութեան արդիւնք է և ծանր նախադրեցներ կը պարունակէ: Հեղինակին անձին դէմ է թէ անկողմնակալ զըրէ մը երկուշաբթի աւուր թէրճմանը Էֆէնտի մէջ պատասխանած է յիշեալ յօդուածին, և Պ. Թիւրքլէնտեան երեքշաբթի աւուր թերթով գրեթէ յետոյ կոչում մ'ըրած է, որ անաւոր իւր տեղացած նախադրեցներ, մինչդեռ իւր գըրած յօդուածը մէջտեղը կեցած է, սակայն և այնպէս յիշեալ յօդուածին մէջ կան կէտեր զորս չեմ ուզեր անպատասխան թողուլ իւր ճամբարասէր և ճամբարատիւ Հայ, քանի որ Պ. Չերապի չգիշանիր անձամբ պատասխանել այսպիսի հակառակորդներու:

Լրագիր կը գրէ թէ Պ. Չերապ իւր տետրակին մէջ վարչական ինքնորոշութեան հակառակ իրածիք յայտնած է: Եւ ալ կարգացի այդ տետրակը, և չգըտայ այդպիսի ոգի մը նորա մէջ: Պ. Չերապ գրած է. « Հայաստան իրաւունք ունէ՞ր ստանալ վարչական ինքնորոշութիւն, զոր Եւրոպա զրացաւ կրեալի, կամ ընդունա՞լ էիք մի ինքնորոշութեան քի, մեք որ գիտակից եմք մեր վիճակի, զորս խնդիրներ են որովք չեմ ուզեր զբաղի: » Յայտնի է թէ այս տողերը Պ. Փանոսեանի կ'անդրադառնան, վասն զի նա է որ այսպիսի խնդիրներ յուզեց ազգին մէջ: Պ. Չերապ կը յայտարարէ թէ չպիտի պատասխանէ օտարի կողմէ ուղղուած այդ հարցումներուն, իրաւունք ունենալով այսքան փախուկ խնդրոյ մը վրայ լուծիւն պահել Տաճկաստանի մէջ: Մեր խօսքերուն ապացոյցը կը գտնուի նոյն իսկ տետրակին մէջ, ուր հեղինակը նախորդ հատուածէն անմիջապէս ետքը կը գրէ. « Այլ կը մտնուի յառաջիկայ թէ Եւրոպա, վարչական ինքնորոշութիւն զուրկ մեղ, չնորհեց սակայն մի յօդուած որ կրնայ աստիճանադրուի տանիլ զմեզ ուր կը ցանկայինք հասնիլ: Բ. Գոհուն յանձն առաւ այսպիսի իրաւունք այն բարեգործներ և բարեգործութեան զորս կը պահանջէր Կ. Պոլսէն: Հայերէ բնականաբար նահանգներէն մէջ. ահա մի պարբերութիւն որ կրնայ աւետել, ազգայնի հա-

մար, [մի վրայ] ինքնորոշութիւն: » Պ. Չերապի այս տետրակին չեն թողուր որ ինք վարչական ինքնորոշութեան ինչ-որ մէկը համար աւերի մը կը նկատէ զայն:

Լրագիր հայկական խնդրին մէջ Մամուլ, Փուշը, Հայրենիքը, Մանգուէն և միւս ազգային թերթերը սխալած և միայն ինքզինք անսխալ կը ներկայացնէ: Բայց բարեբաղդաբար ազգը քաջ կը հռաժէ Պ. Թիւրքլէնտեանի քաղաքական արժէքը: Դեռ մոռցած չենք որ այդ խմբագիրը, Թուրքո—Ռուսական պատերազմէն առաջ, ամիսներով ազգայնեց թէ պատերազմ չպիտի ծագի: Յայտնի է որ ինչ ելք ունեցաւ այս գուշակութիւնը:

Լրագիր, ինքզինք Հայ խմբագրութեան մէջ անգլուգական հոշակեց յետոյ, կ'սկիւր յարձակի Պ. Չերապի վրայ, « Հաղիւ վարժարանին սեմէն դուրս տաքը դրած » անուանելով զայն: Սակայն ժողովուրդը քաջ գիտէ թէ երբ Լրագիր կողմնական յեղափոխութիւնը հնարեց և ազգը իրար անցուց, Լրագիրը եկեղեցւոյն մէջ խոնուած հարկաւոր անձանց առջև Պ. Չերապ ելաւ աներկիւզ հաստատեց թէ Լրագրի հրատարակած թղթակցութիւնները, որք իւր թէ Աշտարակէն կուղղուէին իրեն, չինձու էին, ինքուղղութեան փոխարէն ապացուցանելով թէ այդ նամակները Պոլսեցի բաղադրանքի մը գրէն ելած են և ոչ թէ Ռուսահայէ մը խմբագրուած: Ժողովուրդը այն օրը զայրացաւ Պ. Չերապին դէմ, այլ յետոյ հասկցաւ թէ ո՞վ իրաւունք ունէր:

Պ. Թիւրքլէնտեան կը գրէ թէ ինք Ամիս առաջ հրատարակած է տետրակին զաղափարները: Այս խօսքը կ'ապստուէր մի այնպիսի խմբագրէ որ ինքզինք ամենազգէս կը կարծէ և երբ թայմին պէս թերթի մը մէջ նոր յօդուած մը տեսնէ այսօր, « մենք էինք միայն, այո՛ մեք որ 6 ամիս առաջ նոյն բանը գրած էինք » կը գրէ, որուն համար ալ Նիկոս Ժաքէ մականունը ստացաւ Թատրոն ծաղրաթերթէն: Բայց ժողովուրդը նոր գաղափարներ դուռ Պ. Չերապի տետրակին մէջ, և շատեր մի քանի անգամ կարգացին գրուած մը՝ որ անցեղայն պատմութիւնը և սպագային յայտագրերը կը պարունակէ:

Պ. Չերապ 6 ամիս ճիւղաբար աշխատեցաւ ազգին համար Եւրոպայի մէջ, 2 ամիս այդ յօդուածեան հիւանդութիւնը քաշեց Մեծ—Կղզին և այսօր 3 ամիս սէն աւելի է որ, Եւրոպա զրկուելուն առթիւ իւր զարոյցները և մասնաւոր գաւառներ կորսնցուցած, անգործ կը ըլլի ազգային դատին համար: Այսպիսի Հայ գաւառի մը նախատեղու և վերաւորու համար, մարդ Նիկոս Թիւրքլէնտեանի մը սիրտը կրելու է:

Բայց ուրախ եմ որ ժողովուրդը բարոյապէս պատժեց այսպիսի խմբագիր մը, և Խաղաղի երիտասարդութիւնն այս կիրակի հրապարակաւ պատուեց չաւաթ աւուր Լրագիրը, յանարգանս Պ. Թիւրքլէնտեանի:

Բ.

31 հոկտ. 1873 Ղալաթիա

... Պաշտօնակից.

Լրագրոյ շաբաթ աւուր թերթին մէջ Պաշտօն խորհրդանի վարժարանին տեսչին ստորագրութեամբ մէկ ծայրէն միւսը ստացող և անխիղճ դրպարութեամբ ի նամակ մը կը հրատարակէ, բայց ես ընդ այն կը դարձնամ աւելի թէ ինչ պէս կըլլայ որ թէ՛ հեղինակին և թէ՛ հրատարակչին վրայ ծանր պատասխանատուութիւն մը հրաւիրող այսպիսի անաւանարկից գրութիւն մը, տառնց դուք Ձեզէն ստուգելու և ստուգուիլուն հաւանդելու՝ կը յօժարիք հրատարակել, որոյ թէպէտ ստուգութիւնն յայտնի է ամեն աշունց՝ որք գիտեն կատարուած իրողութիւնը:

Առանց յիշեալ գրութեան պարունակած զրպարտութիւններն մի առ մի հերքել ուղղուել, բաւական է ինձ մինակ վերջին դէպք մը, որ ծանօթ է բազմաց, յատկաւ բերել ատոմոսի, ծանցնելու համար յիշեալ զրոյն արժէքը:

